

**קידום הבנת סיפור והפקתו באמצעות ספר אלקטרוני ותיווך
גננות במסגרת גן הילדים**

חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה"

מאת :

מירב תורגמן

בית הספר לחינוך

הוגש לסנט של אוניברסיטת בר אילן

תשרי, תשע"ו

רמת גן

תקציר

מחקר זה מבוסס על שילוב בין שתי תיאוריות שעוסקות בתהליך למידה - תיאוריית הסינרגיה, המייחסת חשיבות לשימוש במולטימדיה כדרך ללמידה יעילה, והתיאוריה הקוגניטיביות-חברתית, ששמה במרכז את התיווך, כגורם המשפיע על למידה והבנה. הספר האלקטרוני, הכולל אמצעי מולטימדיה מגוונים, נחשב כיום לכלי שבאמצעותו ניתן לקדם הבנה והפקה של סיפור. יחד עם זאת, קיימות עדויות שילדים צעירים זקוקים לתמיכת מבוגר, כדי להפיק את המרב מפעילות למידה בעזרת מחשב. במחקר זה, בחנו שילוב של אפקט הסינרגיה הייחודי לתוכנת מחשב יחד עם תיווך מבוגר, כדרך לקידום הבנה והפקה של סיפור בקרב ילדי גן. הפעילות התבצעה בגני הילדים, תוך שילוב הגננות בהפעלת הספרים האלקטרוניים. בדקנו מהי הדרך היעילה ביותר להטמעת ספרים אלה בגן, לשם קידום הבנה והפקה של סיפור? עד כמה תיווך הגננת יסייע להשגת מטרה זאת, בהשוואה לקריאה העצמאית של הילדים? וכן, איזה סוג תיווך של הגננת יהיה יעיל יותר? תיווך לפי הבנתה, או תיווך המבוסס על קבלת הדרכה ממומחים. קבוצות המחקר עבדו עם שני ספרים אלקטרוניים בעלי מבנה דומה. הספרים כללו שני ערוצים נפרדים, שכללו הרחבות לתוכן הסיפור; הרחבה ברמת פרטים (רמה נמוכה) והרחבה משולבת ברמת פרטים והיקש (רמה גבוהה). פעילות זאת אפשרה לנו לבדוק, האם הילדים שיקראו בספרים עם הרחבה ברמת פרטים והיקש יתקדמו בהבנת הסיפור ובהפקתו יותר מאלה, שיקראו אותו עם הרחבה ברמת פרטים בלבד. תוכנית ההתערבות התקיימה בשבעה גני ילדים בשכונות בהן גרות משפחות ממיצב חברתי-כלכלי נמוך ($N=224$). הגנים חולקו אקראית לארבע קבוצות שוות; שלוש קבוצות התערבות וקבוצת ביקורת אחת: (א) פעילות עצמאית בספר אלקטרוני (ב) פעילות בספר האלקטרוני בתיווך גננת לפי הבנתה (לאחר קבלת הדרכה כללית על חשיבות הטכנולוגיה) (ג) פעילות בספר בתיווך גננת, שקיבלה הדרכה ממוקדת בספר האלקטרוני. בכל קבוצת מחקר גן אחד קרא עם הרחבה ברמת פרטים, והגן השני קרא עם הרחבה ברמת פרטים והיקש. (ד) קבוצת הביקורת קראה בספר האלקטרוני באופן עצמאי ובקריאה רציפה ללא הרחבה. מבחני הקדם והבתר היו זהים, וכללו הבנת הסיפור (מבחן שאלות פתוחות ומבחן שאלון סגור) והפקת הסיפור (מספר מילים, איתור אירועים מרכזיים בסיפור וסכמת הסיפור). בנוסף, במבחן הקדם בדקנו את הידע המוקדם של הילדים לגבי מילים קשות מהסיפורים. המחקר התקיים בשני סבבים עבור שני הספרים שפיתחנו. שיערנו, שהתקדמות הילדים שישתתפו בתכנית בה הגננת תקבל הדרכה ממוקדת תהיה הגדולה ביותר, וכן שילדים שיקבלו תמיכה ברמת פרטים והיקש יתקדמו יותר מילדים, שיקבלו תמיכה ברמת פרטים בלבד. בנוסף, צפינו לאינטראקציה בין שני מדדים אלה. כלומר, שתמיכה ברמת פרטים והיקש והדרכה ממוקדת בתחום הספר האלקטרוני תגרום להתקדמות הגדולה ביותר. ממצאי המחקר הצביעו כמשוער, על התקדמות גדולה יותר אצל הילדים בקבוצות ההתערבות, שקראו בתיווך גננת (עם הדרכה וללא הדרכה) בהשוואה לילדים שקראו באופן עצמאי (עם הרחבות וללא הרחבות) בכל מדדי ההבנה וההפקה של הסיפור. בנוסף, קריאה בתיווך הגננת שקיבלה הדרכה הראתה יתרון בהשוואה לקריאה בכל הקבוצות האחרות לגבי מדדי הבנת הסיפור, ולגבי הפקת סכמת הסיפור ברכיבים הסמויים (בעיה והתרה). אולם, ברכיבי הפקת הסיפור וברכיבים הגלויים של סכמת הסיפור (מדדי הרקע: זמן, מקום ודמויות) לא נמצא הבדל בין הקבוצה, שקראה בתיווך גננת שקיבלה הדרכה לבין הקבוצה,

שקראה בתיווך גננת שלא קיבלה הדרכה. לגבי סוג התמיכה שניתנה בספר האלקטרוני (הרחבה ברמת פרטים לעומת הרחבה משולבת של פרטים והיקש) נמצא יתרון לקבוצה, שקראה עם תמיכה משולבת בחלק מהמדדים. התמיכה המשולבת קידמה את הילדים יותר מאשר התמיכה בפרטים בלבד, בהיגדים ברמת היקש בשאלון הסגור, בשאלות הפתוחות ברמת היקש, במספר יחידות התוכן שהופקו על ידי הילדים, ובכל המדדים של סכמת הסיפור (מלבד ציון הדמויות). ניתוחי הרגרסיה שערכנו הראו, שקבוצת ההתערבות בה השתתף הילד תרמה הכי הרבה להתקדמות בהבנת הסיפור והפקתו, וקבוצת ההתערבות היעילה ביותר הייתה קריאה בתיווך גננת לעומת קריאה עצמאית. הידע המוקדם של הילדים לגבי מילים קשות מהסיפורים לא תרם להתקדמותם במדדי המחקר. יתר על כן, ככל שידע המילים הקשות מהסיפורים היה נמוך, כך הילדים התקדמו יותר בהבנת הסיפור, מה שמעיד על יעילות ההתערבות באופן מיוחד לילדים החלשים. בהסתמך על ממצאי המחקר, מומלץ שהשימוש בספרים אלקטרוניים במסגרת הגן לשם קידום הבנת הסיפור והפקתו יכלול את תיווך הגננות, וכן רצוי שהגננות תקבלנה הדרכה ממוקדת בנושא. עם זאת, גם קריאה עצמאית בספר עשויה להועיל לילדי הגן במיומנויות אלה, ומומלץ לשלבה במהלך היום בגן. למפתחי ספרים אלקטרוניים לילדים צעירים, מומלץ לכלול בהם הרחבות, המשלבות תמיכה בפרטים הגלויים בטקסט, ותמיכה ברמת היקש של היבטים סמויים בסיפור - על מנת לתמוך בהבנת תוכן הסיפור. אנו מציעים לערוך מחקרי המשך דומים בנושא עם מדגם גדול יותר, ולכלול שימוש בסדרת ספרים על מנת לבסס ולהעמיק את ממצאי המחקר הנוכחי. בנוסף, מומלץ לבחון האם הגננות מבצעות העברה של הלמידה שלהן לאחר השתתפות בתוכנית מסוג זה שכללה הדרכה, לפעילויות חינוכיות אחרות עם הילדים בגן.